

SPORT

Sällsynta insekter försvann när motorbana tvingades stänga

Uppdaterad 11:33 Publicerad 07:14

"Det är en 40-miljonerkronorsförstörelse. Att bli av med oss och skapa det här. Det betalades av Trafikverket så inte Stockholms inkom utan hela Sveriges skattebetalare står för notan", säger Järva motorklubbs Henry Romlin om nya Hansta Hage. Foto: Erik Sandquist

På Järva motorbana samlades flera generationer runt crosscyklarna. Och eldsjelen Henry Romlin hade en vision om att utöka verksamheten med skidspår.

Nu är inte bara idrotten borta utan också 61 procent av vissa insekter.

🔖 Spara 📌 Dela

Representanter för Järva motorklubb försökte i flera år övertyga politiker och tjänstemän i Stockholms stad om att en nedläggning av motorbanan skulle bli ett dråpslag för sporten i norrort – men också för den biologiska mångfalden. Förgäves dock för beslutet klubbades och vid årsskiftet 2017–2018 hade motocrosscyklarna kört sina sista varv.

När man närmar sig den forna banan sitter en skylt som välkomnar till Hansta Hage – en nyanlagd landskapspark, bekostad av Trafikverket som kompensation för att bygget av Förbifart Stockholm tagit en del av Hansta naturreservat. ”Landskapsparken ska förbättra livsmiljöerna för olika arter som lever här” står det och såväl vattensalamander som solitärbin nämns.

Beskrivningen står i bjärt kontrast till det som möter ögat. Över hela området lyser gult av ryssgubbe – en invasiv art.

– Kommunen har förstört det här området, den biologiska mångfalden kommer ju aldrig tillbaka. Den sista förekomsten för många arter i hela Mälardalsregionen var på den här motorbanan, säger biologen Nils Ryrholm till DN.

Buller ska ha varit en av anledningarna till nedläggningen. Henry Romlin har i dag fortfarande svårt att förstå den motiveringen.

– Vi överskred inte bullergränserna någonstans men det var som att de fick vissa människor att lyssna ordentligt, men det enda de kan ha hört är bruset från Akallalänkens 40 000 fordon, säger han och tillägger:

– Och då har de inte ens öppnat Förbifarten.

Klubben gjorde egna beräkningar. Om de räknade med 100 deltagares (något de kunde ha men ändå en siffra lite i överkant) samtliga tillåtna träningstimmar så skulle utsläppen från motocrosscyklarna på ett år motsvara utsläppen av tre timmar från de 145 000 bilar som estimeras trafikera Förbifarten per dygn.

Solen skiner och det är sommarlov men Hansta Hage är tomt, förutom några förskolebarn som passerar i utkanten och en kvinna som låter sina hundar lätta på trycket i närheten av parkeringen. En åkgräsklippare skapar en gång i det gula havet.

– Vi tyckte att vi hade de sociala värdena. Vi hade i alla fall Sveriges största ungdomsverksamhet när det gäller motocross.

Henry Romlin berättar anekdoter om en verksamhet med mervärden. Hur motorsport är en aktivitet som kan samla hela familjen och dessutom röra sig över generationsgränserna – från knattar till pensionärer. Hur han anlidade invandrarungdomar från området och på så sätt överbyggade klyftor i samhället. Hur tjeerna i de omgivande stallen kände sig tryggare när klubbens aktiviteter pågick.

”Vi gjorde fjärilsvepningar här. Det finns 2 800 arter i Sverige. På bara en svepning hittade vi 15 procent av de arterna, på våra tolv hektar. Det tyder ju på att den verksamheten som vi stod för bidrog väldigt mycket till biologisk mångfald”, anser Henry Romlin.

Och en vision fanns. Enduro kunde man köra vintertid, i skogen, men inte motocross på banan. Planen var därför att hyra in snökanoner och ordna skidspår för allmänheten. Enligt Romlin skulle det få en win-win-effekt – Vasaloppsåkarna skulle bli glada, klubben skulle tjäna en slant och miljön skulle dessutom vinna på projektet.

– Blir det kallt och vi har lagt på snö, då kryper inte tjälen ner. Efter skidsäsongen skjuter vi ner all snö i diket och får ett bra vattenflöde. Alla växter kommer trivas och banan blir perfekt.

DN har nyligen, i ett reportage från Finspång, berättat om att motorbanor har stor potential för att främja biologisk mångfald. Att motorfordonens rörelser skapar en kontinuerlig störning som gör att både växter och djur trivs, bland annat många arter som trängts undan i och med dagens moderna storskaliga jordbruk.

– Det som var så bra med motorbanan i Järva var att där fanns i princip en kontinuitet från 1200-talet, först genom jordbruket, sedan som militärt övningsområde och sedan av motorcyklar. Där fanns både flora och fauna som var väldigt speciell men den är nu helt borta och helt trivialiserad av gräsmattor och ryssgubbe, säger Nils Ryrholm, professor vid högskolan i Gävle

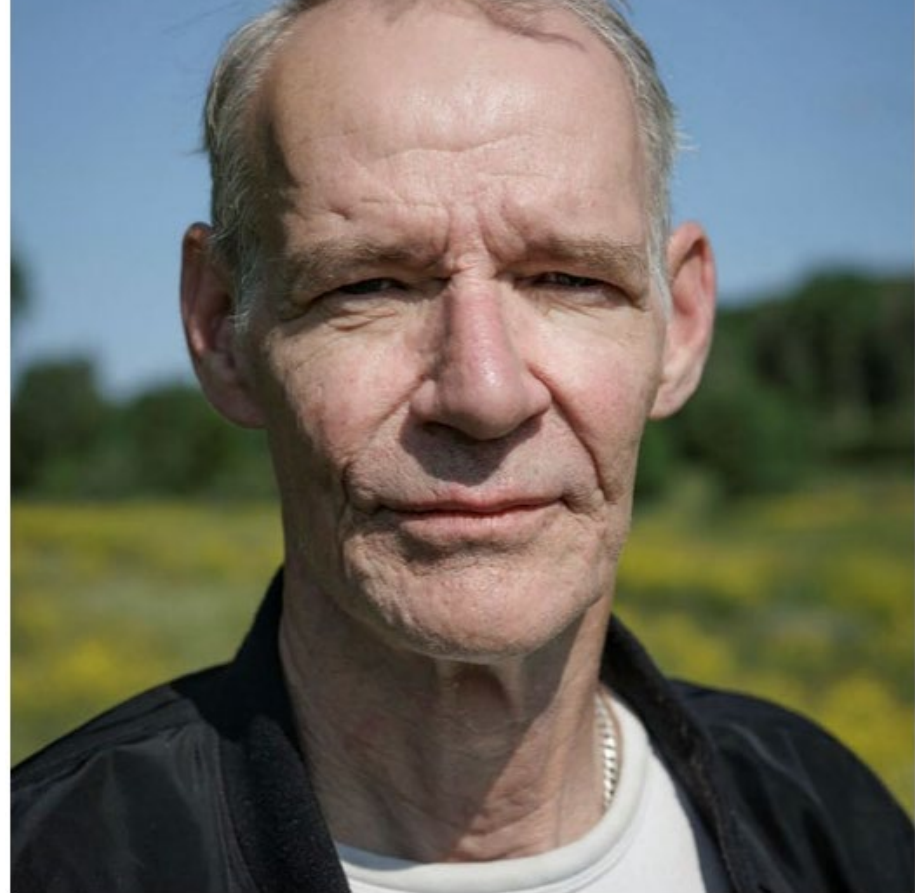
Motorbanan från en bild från 2013. I sina försök att rädda motorbanan har Henry Romlin här precis påbörjat arbetet med att gynna den biologiska mångfalden. "Meningen var att vi skulle utveckla det här ... innan vi försvann." Foto: Jonas Eriksson

För Henry Romlin var naturfrågan ett sista halmstrå för att rädda motorbanan när han 2012 fick kontakt med biolog Ryrholm. Men med åren lärde han sig allt om rätt sätt att slå gräs för att stärka insekterna och att blåklockor betyder att det finns värdefulla bin.

– Det finns nio arter av de här bina som ser ut som att de har sådana där puffbyxor från 1400-talet på sig, säger han och fortsätter:

– 12 hektar är inte jättestort men vi hade över 384 olika arter på artinventeringar. Varav ett flertal ligger med i artportalen som rödlistade arter. De är tyvärr inte kvar längre.

Järva motorbana var unik internationellt i och med att flera mätningar av miljönyttan genomförts. Efter den första, 2015, gjorde klubben flera förbättringsåtgärder för att stärka bland annat solitärbins levnadsförutsättningar. Något en ny mätning 2016 visade att den lyckats med. En tredje mätning gjordes 2020, efter nedläggningen men före byggandet av landskapsparken.

Henry Romlin. Foto: Lotta Härdelin

2023 genomförde miljökonsultbolaget Calluna, på uppdrag av Svenska bilsportförbundet och Svemo (Svenska motorsportförbundet), en [ny insektsinventering](#) i Hansta Hage.

”Under inventeringarna som utförts 2015–2023 påträffades totalt 146 arter av gaddsteklar, men bara 57 arter fanns under 2023. Några arter har tillkommit som nya efter banans avetablering, men resultaten är tydliga, 61 procent av arterna påträffades inte under 2023”, sammanfattar rapporten.

– Vissa triviala arter av steklar har ju gynnats, men alla de som var viktiga och värdefulla, de är ju i praktiken borta eftersom blomväxterna har försvunnit. Och med steklarna så försvinner också vattensalamandrarna. Det här var ju den största populationen av stor vattensalamander i Stockholmstrakten, säger Nils Ryrholm.

Det råder delade meningar om vad som hänt med vattensalamandrarna. Ska man tro Ryrholm är de individer som finns kvar i medelåldern och någon återväxt sker inte eftersom födan försvunnit – ”de kan ju inte börja äta gräs, utan de lever på småkrypen som fanns i stor rikedom här förut”.

Trafikverkets [inventering](#) i augusti 2023 visar dock att det skett en fördubbling av antalet större vattensalamandrar jämfört med mätningen 2021 – totalt räknades till 418 exemplar. Enligt myndigheten har Hansta Hage en livskraftig population och man konstaterar att utformningen av parkens vattenmiljöer verkar ha haft en positiv effekt på populationen.

Ryssgubbe kommer som namnet antyder från Ryssland, och odlades historiskt som prydnadsväxt samt för konsumtion. Den är inte upptagen på EU:s lista över invasiva arter men hänvisas till som invasiv av bland annat Naturvårdsverket och Länsstyrelsen på grund av att den sprider sig som ogräs och är svår att bli av med när den slagit rot. Foto: Lotta Härdelin

Ryrholms dom över Hansta Hage är hård.

– Alltså det är ju väldigt beklagligt ... om man hårdrar det hela så har Stockholms stad mot bättre vetande använt skattemedel för att göra gräsmattor av rik biologisk mångfald.

Arianna Scarpellini är ekolog på Stockholms stads miljöförvaltning och arbetar med bland annat tillsyn av Hansta naturreservat. Hon har en annan syn på landskapsparken som hon beskriver som en plats för biologisk mångfald med "olika miljöer som kan gynna olika arter".

"De öppna, torra och sandiga miljöerna blev färre och mindre jämfört med när motorbanan var öppen vilket kan vara en anledning till att vissa insektsarter inte återfunnits under artinventeringen du hänvisar till", skriver hon i ett mejl där hon fortsätter:

"I nordvästra delen av parken har dock branta, sandiga partier lämnats kvar just för att ge habitat till dessa insektsarter. Dessa områden ska skötas så att de till stor del förblir öppna. Det har också tillkommit nya insektsarter knutna i stället till brynmiljöerna som nyskapats och utvecklats."

Även ekologen vill påpeka att populationen av vattensalamander är livskraftig.

Men det går tydligt att se att en invasiv art – ryssgubbe – till stor del tagit över området.

"Uppfattningen är att den i år blommat mycket mer jämfört med vad man observerade under samma tid på året förra sommaren och förrförra sommaren. Vi är medvetna om problemet och lämplig skötsel i form av slåtter kommer att genomföras", svarar Arianna Scarpellini.

Mars 2017: Sista säsongen för motocrossförarna i Järva motoklubb stod för dörren.
Foto: Lotta Härdelin

Järva motoklubb startade sin verksamhet 1959. 1998 införlivades motorbanan i naturreservatet, vilket också till slut blev ett skäl till nedläggningen. Ett svepskäl enligt Romlin, eftersom ett kommunalt reservat går att lösa upp. Men viljan i stadshuset fanns inte, utan tvärtom anser eldsjälarna att motoklubben förhindrats en rättvis juridisk prövning.

– Miljöbalken är skriven så att du ska tolka två motstående intressen. Du ska titta på helhetsbilden, i det här fallet: Vilket är bäst för biologisk mångfald? Att återföra motorbanan. Sju dagar i veckan vinner vi. Men vi blev diskvalificerade som part eftersom någon i styrelsen inte var skriven i Stockholm.

Henry Romlin har inte helt gett upp, så länge det finns 1 procents chans så kommer han att fortsätta kämpa för sin motorbana.

Efter nedläggningen av motorbanan i Järva finns inte längre någon motocrossbana i Stockholms stad. Foto: Lotta Härdelin

Svaret som DN får på mejl från Idrottsförvaltningen i Stockholms stad ger dock inte mycket för det hoppet:

”Motorbanor tillhör en anläggningstyp som ligger inom den regionala samverkan i Stockholmsregionen vilket gör att behovet täcks av andra närliggande motorbanor i länet.”

– Okej, så om du i norrort ska till Uringe (cirka 30 kilometer söder om Stockholm) som är öppet onsdag kväll och lördag ... onsdag eftermiddag ska du alltså sätta dig och köa hela Essingeleden ner till Årsta och sen Huddinge och sen den vägen ut. I värsta rusningstrafiken. Och sen tillbaka igen. Vad är miljöpåverkan där? undrar Romlin.

Fakta. Stockholms stads dokument om idrott

Program för idrott, motion och friluftsliv 2024–2028:

”Stockholms stads program för idrott, motion och friluftsliv pekar ut en riktning för hur fler ska vilja och ges möjlighet att aktivera sig. Tillsammans med idrottsrörelsen och Stockholms alla eldsjälar ska vi arbeta för att staden utvecklas som idrotts- och friluftsstad.”

Strategi för idrottsanläggningar 2022–2026:

”Stockholms stads strategi för idrottsanläggningar 2022–2026 beskriver utgångspunkterna för planering och prioritering när vi bygger nya idrottsanläggningar. Det ska finnas en bredd i anläggningsutbudet och utbudet ska tillvarata alla invånares intressen.”